

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Олійника Антона Вікторовича на тему «Кодифікація законодавства: порівняльно-правове дослідження», поданій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою прав людини та юридичної методології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 6 від 16 травня 2025 р.)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення системності, узгодженості та якості законодавства України в умовах динамічних суспільних трансформацій, зростаючих євроінтеграційних викликів і потреби адаптації вітчизняних нормативно-правових актів до правових стандартів ЄС. У сучасних умовах правотворчість стикається з низкою проблем, пов'язаних із потребами зміни підходів до систематизації законодавства, наявністю правових колізій, дублюванням норм у кодифікованих актах, потребами кодифікації нових сфер суспільних відносин, а також недостатньою гармонізацією та узгодженістю положень кодексів з нормами міжнародного права та правовими актами ЄС, що негативно впливає на ефективність правового регулювання суспільних відносин.

Кодифікація норм права виступає фундаментальним інструментом подолання цих проблем. Вона дозволяє упорядкувати вітчизняне законодавство, усунути колізії та прогалини, забезпечити внутрішню узгодженість, адже від ефективного впорядкування нормативно-правового матеріалу залежить стабільність та ефективність правової системи держави та її здатність забезпечувати реалізацію конституційних прав і свобод людини. Крім того, особливого значення це набуває в умовах євроінтеграційних процесів, коли постає необхідність адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, а також інтеграції норм міжнародного та європейського права у чинну систему кодифікованих актів України без порушення її

цілісності. Досвід зарубіжних країн з кодифікації може слугувати джерелом науково обґрунтованих підходів для вдосконалення законодавчого процесу в Україні, сприяти розробці ефективних моделей організації правотворчої діяльності.

Отже, вибір тематики дослідження обумовлений її актуальністю як з науково-теоретичного, так і з практичного погляду, оскільки спрямоване на формулювання рекомендацій щодо вдосконалення законотворчої діяльності в Україні з урахуванням міжнародного досвіду, сучасних викликів і потреб правозастосування.

Науково-теоретичними засадами для проведення дослідження стали праці відомих українських та зарубіжних правознавців, як-от: Ю. В. Баулін, Є. А. Гетьман, Р. Давид, Р. Кабріяк, А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, Х. Кетц, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, Є. В. Погорєлов, С. П. Погребняк, П. М. Рабінович, С. П. Рабінович, О. Я. Рогач, Л. Фуллер, Є. О. Харитонов, К. Цвайгерт, М. В. Цвік, Ю. С. Шемшученко та ін. Проблеми кодифікації нормативно-правових актів становлять предмет зацікавлень багатьох науковців різних галузей правознавства, як-от: Д. С. Астахов, І. М. Бондаренко, А. І. Брінцов, Д. О. Вовк, Ш. Н. Гаджиєва, О. В. Зінченко, Р. С. Кірін, В. В. Кудрявцева, О. А. Любчик, Ю. А. Пономаренко, В. С. Смородинський, О. О. Уварова, Т. Є. Харитонova та ін. Теоретичні висновки та практичні рекомендації цих та інших учених слугували підґрунтям наших наукових розвідок.

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 5 жовтня 2021 р.) й узгоджується з планом наукових досліджень кафедри прав людини та юридичної методології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Теоретичні проблеми розвитку державотворчих процесів та правової системи України» (№0111U000969)» та Стратегією розвитку Національної академії правових

наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р.

Наукове завдання, розв’язання якого отримано в дисертації. Метою дисертації є розробка теоретико-правових засад кодифікації норм права України на основі порівняльно-правового аналізу сучасних підходів до кодифікації законодавства України та зарубіжних держав, а також формулювання науково-обґрунтованих висновків та рекомендацій з удосконалення кодифікаційної діяльності та системи вітчизняного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність визначити такі *завдання* дослідження:

- висвітлити сутність кодифікації як засобу систематизації норм права та з’ясувати зміст визначення цього поняття з урахуванням досвіду національних правових систем зарубіжних країн;
- з’ясувати роль та значення кодексу як результату здійснення кодифікації;
- надати класифікацію видів кодифікації в контексті посилення європейської інтеграції;
- охарактеризувати кодифікацію як найважливіший засіб систематизації норм права в романо-германській правовій системі;
- узагальнити досвід кодифікації в країнах англо-американського права;
- розкрити сутність кодифікації як засобу систематизації правових норм ЄС;
- визначити напрями удосконалення законодавства України шляхом його кодифікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим комплексним порівняльно-правовим дослідженням кодифікації в Україні, країнах романо-германської, англо-американської правових систем та праві ЄС, в ході якого сформульовано нові теоретичні та практичні висновки та узагальнення, зокрема:

уперше:

– в результаті проведеного порівняльно-правового аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду кодифікації законодавства встановлено, що в останній чверті XX – на початку XXI ст. відбувся значний розвиток концептуальних підходів до кодифікації в країнах Західної Європи, законодавстві ЄС та США. Основною тенденцією стало включення до кодифікаційних актів судових прецедентів, положень актів адміністративних органів міжнародних організацій та об'єднань, норм наднаціонального права, принципів права, стандартів, етичних правил тощо, які регулюють однорідні суспільні відносини та обґрунтовано їх впровадження у вітчизняній законотворчій та правозастосовчій діяльності;

– запропоновано цілісне уявлення щодо сучасної концепції кодифікації в нашій державі шляхом формування базових понять та категорій, які розкривають її зміст, а саме, запропоновано авторське поняття кодифікації, визначено її види, мету, джерела, властивості, перспективні напрями розвитку, що дозволило запропонувати новий підхід до кодифікації законодавства в Україні, який передбачає синтез зарубіжного досвіду, адаптованого до національного законодавства та потреб правозастосування, і який включає гармонізацію вітчизняних кодексів з правовими актами ЄС та нормами міжнародного права, та запозичення окремих елементів кодифікації законодавства, характерних для англо-американської правової системи та міжнародного права;

– з урахуванням досвіду кодифікації в країнах Західної Європи, правових актів ЄС та США обґрунтовано положення про необхідність запозичення альтернативних видів та підходів кодифікації, зокрема це стосується загальної кодифікації, яка є поширеною у США ((United States Code (USC), Code of Federal Regulations (CFR)), міжгалузевої та приватної, яка переважає в правових актах США та ЄС. Доведено необхідність поширення законотворчої практики прийняття міжгалузевих кодексів, які мають містити не тільки норми вітчизняного права, але й правові положення законодавства

ЄС і норми міжнародного права, що дозволить уніфікувати та гармонізувати вітчизняне законодавство із законодавством ЄС; розроблено теоретико-методологічний підхід до гармонізації вітчизняної кодифікації з елементами систематизації країн загального права (прийняття модельних кодексів, кодифікація консолідованих актів тощо);

- з урахуванням досвіду США обґрунтовано прийняття Загального кодексу України; вивчення положень Військового кодексу Італії (Codice dell'Ordinamento Militare) та Кодексу оборони Франції (Code de la défense) дозволило обґрунтувати зміст та структуру Кодексу оборони України; аналіз змісту Трудового кодексу Франції (Code du Travail) дозволив запропонувати структуру і зміст Трудового кодексу України;

удосконалено:

– наукові уявлення стосовно класифікації кодексів. Запропоновано кодекси класифікувати за такими критеріями: 1) за територіальним охопленням: національні та міжнародні кодекси; 2) за предметом регулювання: основні (загальні) та спеціальні кодекси; 3) за структурою і формою: комплексні та спрощені кодекси; 4) за юридичною силою: конституційні та звичайні кодекси; 4) за сферою застосування: галузеві та інституційні кодекси;

– обґрунтування необхідності адаптації українського законодавства до сучасних викликів, зокрема шляхом використання досвіду Німеччини, Франції, Італії щодо кодифікації та рекодифікації, який включає оновлення чинних кодексів та прийняття нових, з урахуванням нових викликів (соціально-економічних, політичних, технологічних) та необхідності включення до їх положень правових актів ЄС, прецедентної практики та норм міжнародного права;

– теоретичні уявлення щодо можливостей адаптації досвіду кодифікації англо-американської правової системи до континентальної правової традиції України шляхом використання інтегративного підходу до кодифікації норм судової практики та судового тлумачення, шляхом рестатування права, тобто

кодифікації норм, які слугують орієнтиром для правозастосувачів, створення модельних кодексів, та кодифікацію консолідованих актів;

– наукові положення щодо стадій кодифікації вітчизняного законодавства із законодавством ЄС. Обґрунтовано, що процес гармонізації права України з *acquis communautaire* має включати: аналітичний етап, який передбачає глибоке дослідження вітчизняних кодифікованих актів на предмет їх відповідності стандартам ЄС; правотворчий етап, що включає розробку проектів кодифікованих актів із урахуванням принципів і положень кодифікованих актів ЄС; інтеграційний етап, спрямований на впровадження нових кодифікованих норм у правозастосовчу діяльність з метою забезпечення їх дієвості та відповідності вимогам ЄС;

набули подальшого розвитку:

– наукові погляди на розуміння кодексу як різновиду закону, результату кодифікації та джерела права, сформульовано авторське поняття «кодекс», виокремлено властивості кодексу, висвітлено зміст його регулятивної, узгоджувальної, системоутворювальної, гармонізаційної, прогностичної та інформаційно-освітньої функцій;

– наукові уявлення щодо видів кодифікації. До основних видів кодифікації віднесено: загальну, галузеву та спеціальну (інституційну, міжгалузеву) – за предметом правового регулювання; державну, міжнародну та приватну (наукову) – за суб'єктами здійснення; первинну та вторинну – за обсягом регулювання, кодифікацію-компіляцію та кодифікацію-реформу – за метою. Такий підхід до класифікації дозволяє чітко визначити функціональні характеристики окремих видів кодифікації та їх роль у забезпеченні системності та узгодженості законодавства;

– аналіз процесів кодифікації права ЄС та значення *acquis communautaire* для формування єдиного правового простору ЄС. Запропоновано нові підходи до узгодження та гармонізації вітчизняних кодексів до правових актів ЄС через використання *acquis communautaire* для забезпечення ефективності правового регулювання певних сфер суспільних відносин. Гармонізація

українського законодавства з *acquis communautaire* має враховувати не лише формальне наближення норм, а й їх змістовну відповідність європейським стандартам.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані і достовірні. Це обумовлено застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, основним світоглядним методом дослідження став діалектичний метод, який, оперуючи принципами переходу від конкретного до абстрактного з подальшим поверненням до конкретного, забезпечив можливість здійснити всебічний аналіз сутності та особливостей кодифікації правових норм в Україні. Обраний методологічний підхід дозволив системно розглянути основні тенденції розвитку процесів кодифікації в Україні, визначити їх особливості, а також провести порівняльно-правове дослідження кодифікації в законодавстві інших держав та з правом ЄС. Такий методологічний підхід сприяв формулюванню теоретичних і практичних висновків, спрямованих на удосконалення кодифікації в умовах євроінтеграційних процесів. *Історико-правовий метод* використано для вивчення генезису становлення і розвитку кодифікації законодавства України, а також процесів кодифікації в країнах Західної Європи, США та Англії (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2). *Системний метод у поєднанні з методом структурно-функціонального аналізу* дав змогу дослідити систему та функції кодифікації законодавства України, а також систему кодифікації правових актів країн романо-германської та англо-американської правових систем, а також правових актів ЄС, виявити їх взаємозв'язки та окреслити основні тенденції їхнього розвитку (розділи 1 та 2). *Порівняльно-правовий (компаративний) метод* застосовано для зіставлення вітчизняного досвіду кодифікаційної діяльності з особливостями кодифікації в країнах Західної Європи, США, а також із кодифікаційною діяльністю ЄС (підрозділ 1.3, розділ 2). *Формально-логічний (догматичний)*

метод слугував інструментом для аналізу змісту норм національного та зарубіжного законодавства, а також актів ЄС. Цей метод був застосований під час розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення кодифікаційних процесів в Україні. *Системно-структурний* підхід забезпечив аналіз структури видів кодифікації, функцій кодексів, а також етапів та особливостей здійснення кодифікаційної діяльності (підрозділи 1.2, 1.3, розділ 2). *Метод юридичної герменевтики* використано для аналізу і тлумачення змісту законодавчих текстів, визначення способів їхнього формулювання і сприйняття. Крім того, цей метод став основою для розробки авторських визначень і понять, запропонованих у межах дисертаційного дослідження (розділи 1 та 2).

Теоретичною основою дисертації є наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, в яких висвітлено теоретико-правові питання кодифікації норм права та інших джерел права. У ході дослідження також використано праці, опубліковані в наукових вітчизняних і зарубіжних періодичних виданнях, монографіях, дисертаціях, а також довідкових та енциклопедичних виданнях.

Нормативно-правове підґрунтя дисертації становлять Конституція України, закони та кодекси України, а також правові акти та кодекси країн Західної Європи та Латинської Америки, США, а також ЄС.

Емпіричну базу дослідження формують узагальнення практики кодифікації норм вітчизняного та зарубіжного законодавства.

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності – для подальших загальнотеоретичних досліджень проблем систематизації норм права;
- у правотворчій діяльності – для формулювання пропозицій з удосконалення чинних та прийняття нових кодифікованих актів;
- у правозастосовчій діяльності – для удосконалення правотворчої діяльності із систематизації законодавства в цілому і кодифікації норм права зокрема;

– у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Загальна теорія права», «Порівняльне правознавство», «Правові системи сучасності», «Юридичний аналіз та письмо».

Апробація результатів дисертації. Дисертацію виконано на кафедрі прав людини та юридичної методології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, де її було обговорено та рекомендовано до захисту на розширеному засіданні кафедри. Основні положення, висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, були представлені автором і знайшли відбиття у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.); «Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики» (м. Дніпро, 24 травня 2024 р.); «Проблеми юридичної науки очима молодих науковців» (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 22-23 грудня 2023 р.), «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 24-25 лютого 2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у 8 публікаціях, серед яких три статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України, п'ять – у збірниках тез доповідей на науково-практичних заходах.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Олійник А.В. Кодифікація, як спосіб систематизації законодавства *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 48–52.

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.6>.

2. Олійник А.В. Поняття та ознаки кодексу як особливого результату систематизації законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. № 4 (57). С. 9–13.

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2024.2>.

3. Олійник А.В. Стан та перспективи розвитку кодифікації законодавства України. *Науковий вісник УжНУ. Серія "Право"*. 2024 № 85: частина 1. С. 134–139.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Олійник А.В. Проблеми кодифікації законодавства у сфері оборони та військової служби. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.). Дніпро, 2024. С. 120–122.

2. Олійник А.В. Кодифікація як найважливіший засіб систематизації нормативно-правових актів в романо-германській правовій системі. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 24 травня 2024 р.). Дніпро, 2024. С. 75–77.

3. Олійник А. В. Теоретико-правові підходи до розуміння змісту поняття "кодифікації". *Проблеми юридичної науки очима молодих науковців*: матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.). К.: НУБПУ, 2024.

4. Олійник А.В. Досвід кодифікації в країнах англо-американського (загального) права. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р.). Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 550–553.

5. Олійник А.В. Інтеграція законодавства ЄС та її вплив на процеси кодифікації в Україні. *Юридичні науки: проблеми та перспективи*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р.). Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 458–462.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Олійника А.В. «Кодифікація законодавства: порівняльно-правове дослідження» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, що полягає в розробленні теоретико-правових засад кодифікації норм права України на основі порівняльно-

правового аналізу сучасних підходів до кодифікації законодавства України та зарубіжних держав, а також формулюванні науково-обґрунтованих висновків та рекомендацій з удосконалення кодифікаційної діяльності та системи вітчизняного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Олійника Антона Вікторовича на тему «Кодифікація законодавства: порівняльно-правове дослідження» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Головуючий на засіданні:
завідувач кафедри прав людини
та юридичної методології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор**

Станіслав ПОГРЕБНЯК

Підпис	<i>Погребняк</i>
Засвідчую	<i>Врацько</i>
Нач. ВК	<i>16 травня 2025 р.</i>

